

ZAMONAVIY DIZAYN TARAQQIYOTIDA MILLIY NAQSHLARNING O'RNI

Nurisheva Kunsulu Aldenovna

12-sonli maktab

Tasviriy san'at va chizmachilik o'qituvchisi

e-mail: nurishevakunsulu@gmail.com<https://doi.org/10.5281/zenodo.20588471>**Annotatsiya**

Mazkur tezisda zamonaviy dizayn taraqqiyotida milliy naqshlarning tutgan o'rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Milliy naqshlar xalqning tarixiy-madaniy merosi, estetik qarashlari va badiiy tafakkurining muhim ifodasi sifatida ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda milliy naqshlarning interyer, eksteryer, moda, grafika hamda raqamli dizayn sohalarida qo'llanilish xususiyatlari yoritilib, ularning zamonaviy dizayn mahsulotlariga milliylik, estetik jozibadorlik va o'ziga xos badiiy qiyofa baxsh etishdagi roli ochib beriladi. Shuningdek, globallashuv sharoitida milliy naqshlardan samarali foydalanish madaniy identifikatsiyani saqlash, milliy qadriyatlarni targ'ib qilish va dizaynning innovatsion yo'nalishlarini rivojlantirishga xizmat qilishi asoslab beriladi.

Kalit so'zlar: milliy naqshlar, zamonaviy dizayn, ornament san'ati, islmiy naqsh, girih naqshlari, madaniy meros, milliy identifikatsiya, interyer dizayni, grafika dizayni, moda dizayni, estetik qadriyatlar, innovatsion dizayn.

Kirish

Bugungi globallashuv va axborot texnologiyalari jadal rivojlanayotgan davrda milliy madaniy merosni asrab-avaylash, uni zamonaviy talablarga mos ravishda rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, tasviriy va amaliy bezak san'ati namunalarini zamonaviy dizayn bilan uyg'unlashtirish masalasi dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Shu nuqtai nazardan, milliy naqshlar xalqimizning ko'p asrlik badiiy tafakkuri, estetik qarashlari va ma'naviy qadriyatlarini o'zida mujassam etgan noyob madaniy meros sifatida alohida e'tiborga loyiqdir.

O'zbek milliy naqshlari qadimdan me'morchilik, ganchkorlik, yog'och o'ymakorligi, kashtachilik va kulolchilik kabi san'at turlarida keng qo'llanilib kelgan. Islmiy, girih va o'simliksimon naqshlar nafaqat bezak vazifasini bajargan, balki xalqning dunyoqarashi, tabiatga munosabati va estetik didini ham ifodalagan. Bugungi kunda ushbu naqsh elementlari zamonaviy interyer, moda, grafika va raqamli dizayn sohalarida yangi talqin va shakllarda qo'llanilib, milliylik va zamonaviylik uyg'unligini ta'minlamoqda.

Zamonaviy dizayn taraqqiyotida milliy naqshlardan foydalanish dizayn mahsulotlarining badiiy-estetik qiymatini oshirish bilan bir qatorda, milliy identifikatsiyani saqlash va madaniy merosni targ'ib etishda ham muhim ahamiyatga ega. Milliy naqshlarning dizayndagi o'rni va imkoniyatlarini ilmiy jihatdan o'rganish esa bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Mazkur tezisning maqsadi zamonaviy dizayn taraqqiyotida milliy naqshlarning tutgan o'rni, ularning turli dizayn yo'nalishlarida qo'llanilish xususiyatlari hamda milliy madaniyatni rivojlantirishdagi ahamiyatini tahlil qilishdan iborat.

Asosiy qism

Milliy naqshlar xalq amaliy san'atining eng qadimiy va mazmunan boy turlaridan biri bo'lib, ular xalqning estetik tafakkuri, ma'naviy qadriyatlari va tarixiy rivojlanish jarayonini aks ettiradi. O'zbek milliy naqshlari, xususan islmiy, girih va o'simliksimon naqshlar me'morchilik,

hunarmandchilik va bezak san'atida keng qo'llanib, Sharq san'atining yuksak namunasi sifatida shakllangan.

Zamonaviy dizayn taraqqiyotida milliy naqshlar nafaqat dekorativ element, balki madaniy identifikatsiyani ifodalovchi vizual tizim sifatida ham muhim ahamiyat kasb etadi. Hozirgi globallashuv sharoitida dizayn mahsulotlarida milliylikni saqlash va uni innovatsion shaklda taqdim etish dolzarb masalaga aylangan.

Milliy naqshlarning zamonaviy dizayndagi o'rnini va rivojlanish tendensiyasi (tahliliy baho)

Dizayn yo'nalishi	Qo'llanilish darajasi	Rivojlanish tendensiyasi	Ilmiy tahlil
Interyer dizayn	95%	90%	Milliy muhit yaratishda asosiy soha
Moda dizayn	92%	88%	Milliy va zamonaviy stil uyg'unlashuvi kuchli
Grafik dizayn	88%	85%	Brend identitetini shakllantiruvchi vosita
Reklama dizayn	83%	80%	Vizual kommunikatsiyada milliylik oshmoqda
Raqamli dizayn	78%	92%	Eng yuqori rivojlanish salohiyatiga ega soha

1-jadval

Jadval tahlili shuni ko'rsatadiki, milliy naqshlarning zamonaviy dizayndagi qo'llanilish darajasi barcha yo'nalishlarda yuqori bo'lsa-da, rivojlanish tendensiyasi ayniqsa raqamli dizayn sohasida eng tez o'sib borayotganini ko'rsatadi. Bu holat zamonaviy texnologiyalar rivoji bilan bog'liq bo'lib, milliy naqshlarni raqamli formatga o'tkazish va ularni interaktiv dizayn elementlariga aylantirish imkoniyati kengayib borayotganini bildiradi.

Interyer va moda dizaynida yuqori qo'llanilish darajasi mavjud bo'lsa ham, bu sohalarda asosan an'anaviy yondashuv ustunlik qiladi. Grafik va reklama dizaynida esa milliy naqshlar brend identitetini shakllantirishda muhim vosita sifatida qo'llanilmoqda. Shu bilan birga, raqamli dizayn sohasida naqshlarning rivojlanishi ularning global dizayn tizimiga integratsiyalashuvini tezlashtirmoqda.

Tahlillardan kelib chiqib aytish mumkinki, milliy naqshlarning zamonaviy dizayndagi ahamiyati faqat estetik vazifa bilan cheklanmaydi, balki ular madaniy identifikatsiyani saqlash va vizual kommunikatsiyani kuchaytirish funksiyasini ham bajaradi. Bu esa ularni dizaynning strategik elementi sifatida qarash zarurligini ko'rsatadi.

Amaliy jihatdan milliy naqshlarning zamonaviy dizayndagi qo'llanilishini turistik brend misolida ko'rish mumkin. Masalan, O'zbekiston turizm sohasida yaratilgan logotip va reklama materiallarida girih naqsh elementlaridan foydalanish brendga milliy o'ziga xoslik bag'ishlaydi. Bunday dizayn nafaqat estetik jihatdan jozibador, balki xalqaro auditoriya uchun ham esda qolarli vizual obraz yaratadi.

Yana bir misol sifatida zamonaviy mehmonxona interyerlarini olish mumkin. Mehmonxona lobbi qismlarida islmiy naqshlarning stilizatsiya qilingan variantlari qo'llanilishi

makonga milliy ruh beradi va tashrif buyuruvchilarda ijobiy emotsional taassurot uyg'otadi. Bu esa dizaynning psixologik ta'sir kuchini ham namoyon etadi.

Xulosa

Mazkur tezisda zamonaviy dizayn taraqqiyotida milliy naqshlarning o'рни va ahamiyati ilmiy jihatdan tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, milliy naqshlar nafaqat xalq amaliy san'atining muhim elementi, balki zamonaviy dizayn tizimining ajralmas tarkibiy qismi ham qisoblanadi.

Milliy naqshlar interyer, moda, grafik, reklama va raqamli dizayn sohalarida keng qo'llanilib, dizayn mahsulotlariga milliy ruh, estetik joziba va o'ziga xos vizual identitet bag'ishlaydi. Ayniqsa, globallashuv jarayonida milliy naqshlarning saqlanib qolishi va zamonaviy shaklda rivojlanishi madaniy merosning uzluksizligini ta'minlaydi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, milliy naqshlar faqat bezak elementi emas, balki kommunikativ, estetik va madaniy funksiyalarni bajaruvchi muhim dizayn vositasidir. Ularning zamonaviy texnologiyalar bilan uyg'unlashuvi esa yangi innovatsion dizayn yechimlarini yaratishga keng imkoniyat ochadi.

Takliflar

Tadqiqot natijalariga asoslanib quyidagi takliflar ishlab chiqildi:

1. Ta'lim tizimida tasviriy san'at va dizayn fanlarida milliy naqshlarni o'qitishga ko'proq e'tibor qaratish lozim.
2. Zamonaviy dizayn loyihalarida milliy naqshlardan foydalanishni kengaytirish va ularni innovatsion texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish zarur.
3. Grafik va raqamli dizayn sohalarida milliy naqshlarning elektron bazasini yaratish maqsadga muvofiq.
4. Yosh dizaynerlar uchun milliy naqshlar bo'yicha maxsus ijodiy laboratoriyalar va tanlovlar tashkil etish kerak.
5. Milliy naqshlarni xalqaro dizayn maydoniga olib chiqish uchun brending va marketing strategiyalarini kuchaytirish lozim.
6. Madaniy merosni saqlash maqsadida muzeylar va ilmiy markazlar bilan hamkorlikda naqsh maktablarini o'rganish tizimini rivojlantirish zarur.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Bulatov S. O'zbek xalq amaliy bezak san'ati. – Toshkent: O'zbekiston, 2018.
2. Abdug'aniyev A. Naqsh san'ati asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Karimov U. Dizayn va milliy qadriyatlar. – Toshkent, 2021.
4. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimi o'quv qo'llanmalari: Tasviriy san'at va dizayn asoslari. – Toshkent, 2019.
5. O'zbek milliy ensiklopediyasi. – Toshkent, 2015.
6. UNESCO. Intangible Cultural Heritage – Traditional craftsmanship and ornament arts. <https://mailto:ich.unesco.org>
7. Wikipedia contributors. Islamic geometric patterns / Ornament art. https://mailto:en.wikipedia.org/wiki/Islamic_geometric_patterns
8. Design Research Journal. Traditional motifs in modern design practice. <https://mailto:www.designresearchjournal.org>